

'Tussen hoofd en onderbuik zit ons hart'

'Politiek moet zeker ook goed bestuur zijn, maar ik mis daar in Nederland een levensbeschouwelijke kant in, die iets zegt over hoe we met elkaar omgaan.' Johan Fretz (1985) is schrijver en cabaretier. Hij heeft een Surinaamse moeder en een Duitse vader die opgroeide in Nederland. Hij maakte een reis naar het land van zijn moeder. Lang wilde hij daarvan niets weten, maar de reis leverde hem nieuwe inzichten op. 'In Suriname doet het hart ertoe.'

Yfke Nawijn

Zijn ervaringen verwerkte hij in een boek (*Onder de Paramaribo*, 2018) en een theateervoorstelling: *De zachtmoedige radicaal*. De Linker Wang is nieuwsgierig naar zijn ideeën en zocht hem op. 'Een zachtmoedige radicaal is voor mij iemand die zachtmoedig is en die daar radicaal voor durft te staan, dat uitdraagt de wereld tegemoet treedt,' zo begint hij het gesprek. 'Ik vind dat er een mooie tegenstelling in zit: je bent radicaal en je bent zachtmoedig. Als je predikt alleen maar zachtmoedig te zijn, dan ontken je een deel van de mens.'

Tegenstroom

'Hier in Nederland wordt een strijd gevoerd tussen de onderbuik en het hoofd, de ratio. Maar daartussen zit een hart en dat wordt in de Hollandse cultuur een beetje overgeslagen. In Suriname voelde ik aan alle kanten de hartswaarden, de zachte waarden. Ook al zijn er tegenstellingen, ook al is men het niet met elkaar eens, er is een bepaalde zachtmoedigheid waarmee mensen elkaar van mens tot

mens tegemoet treden.' Nederland kan dat nu gebruiken, vindt de cabaretier Fretz. 'De jaren negentig waren een vrij ingeslapen tijd, daar vond ik de hardheid van het cabaret wel goed. Dat is dan de tegenstroom waarmee je probeert wakker te schudden. Maar in deze tijd denk ik dat je met radicale zachtmoedigheid mensen wakker kan schudden, prikkelen en verontrusten, om daarmee een tegenstroom te creëren en te kijken wat die teweegbrengt.' Fretz wil laten zien dat dingen die zwart-wit lijken, dat niet daadwerkelijk zijn. Dat doet hij door verhalen te vertellen, of tori's, zoals ze in Suriname heten. 'Daarmee kan ik dingen openbreken zonder op een preekstoel te staan, waar ik in het verleden nog wel een handje van had.' Hij zoekt naar beeldende taal en probeert de lezer en luisteraar mee te nemen in een universum waarmee ze zich kunnen identificeren. 'In het boek en de voorstelling vertel ik hoe een hond in het water spartelt, en hoe de tante daarover zegt *dagu swen*, wat betekent 'hij doet maar wat' en toch blijft hij boven water. Dat verhaal gaat voor mij over het leven, je moet het beeldender maken, dichterbij zoeken. In het persoonlijke schuilt het universele.'

Als je dat vertaalt naar Nederland, de huidige samenleving, wat kan dat dan bewerkstelligen?

'Ik denk dat de onderstroom al veel zachtmoediger is dan beweerd wordt. We spreken vaak over een gepola-

riseerd Nederland, maar klopt dat frame wel? Ik denk dat het wordt gedictieerd door de grootste schreeuw. Maar er is ook behoefte aan een zachtheid, meer twijfel. Dat is wat anders dan nuance, want nuance is een beetje saai, dan zit je altijd maar in het midden van alles. Het zijn juist tegenstellingen. Door dat te erkennen, doordat er adem is, kan er zachtheid ontstaan. Door mijn verhaal te vertellen kunnen we misschien over het frame van gepolariseerde tijden heen stappen.'

Fretz houdt daarbij niet van holle frasen en termen als 'verbinding'. 'Dat impliceert dat je de hele tijd verbonden moet zijn met mensen met wie je misschien helemaal niet verbonden wilt zijn. Het gaat veel meer over gedeelde menselijkheid, dat je de ander erkent en niet ontmenselijkt, ook al sta je heel ver van hem af.'

Suriname is een land waar mensen van verschillende kleur en levensbeschouwing samenleven. Kunnen we daar in Nederland wat van leren?

'De Surinaamse samenleving is een geslaagde smeltkroes. Ze voelen zich allemaal Surinamers, maar tegelijkertijd kunnen bijvoorbeeld Javanen en Creolen veel over elkaar zeggen. Dat gebeurt niet op een verstikkende manier, de vooroordelen gaan gewoon over tafel. Maar ze leven wel naast en steeds meer met elkaar. Vroeger was het net zo verzuild als Nederland was, nu niet meer. Dat vind ik leuk daar. Mijn grootvader schreef in 1935 een gedicht *Wi na Sranang-mang*

Ruard Ganzevoort hield tijdens het symposium bij het 25-jarig bestaan van De Linker Wang als vertrekkend voorzitter een toespraak over radicale zachtmoedigheid. Is er een verband? Fretz: 'Ik werd erop gewezen dat hij de term had gebruikt. Ik heb hem gemaild dat ik al een tijd met zachtmoedigheid bezig was en het niet van hem wilde stelen. We hebben samen koffiegedronken. Dat was heel leuk en inspirerend. Bij Ruard speelt religie een rol in de radicale zachtmoedigheid, bij mij niet. Je zou kunnen zeggen dat het gaat om geloven in een kracht. En je kunt uit verschillende bronnen bij verwante of gelijke uitgangspunten uitkomen.'

'Doordat er adem is, kan er zachtheid ontstaan'

Johan Fretz staat radicaal voor zachtmoedigheid

waarin hij zegt 'het geklets over het ras is eentonig geworden'. Ik heb het idee dat zij daarin wel voorlopen op ons.' Fretz beschrijft het verhaal van een moskee en een synagoge die in Suriname naast elkaar staan. Hoe ze het samen uithouden? Door het parkeerbeleid: Als de moskee een feestdag heeft, mogen ze parkeren bij de synagoge en omgekeerd. 'Het gaat dus niet over verbinding, het zijn niet opeens elkaars beste vrienden, maar er is wel gedeelde menselijkheid. Het parkeerbeleid geeft adem. Je hebt het met elkaar te roeien, dat besef is er.'

Tegenstellingen

Verhalen en gesprek mogen van Fretz een grotere rol spelen in de politiek. 'Politiek moet zeker ook goed bestuur zijn, maar ik mis daar in Nederland een levensbeschouwelijke kant in, die iets zegt over hoe we als samenleving met elkaar omgaan. Over de betekenis van onderwijs voor de leerlingen bijvoorbeeld. In het leven zijn we met onze dierbaren prima in staat om het te hebben over wat waardevol

'Het gaat niet over verbinding maar over gedeelde menselijkheid'

voor ons is, er is niemand die op zijn sterfbed zegt 'was het begrotingstekort maar wat kleiner'. Maar over de wezenlijke dingen gaat het in de samenleving zo weinig, of alleen in sjablonische termen zoals duurzaamheid, diversiteit of immigratie, dat vind ik heel jammer.'

Fretz gaat in zijn verhaal op zoek naar waar hij vandaan komt, een oorsprong die hij lang had weggeduwd. 'Dat is toch de kern: uiteindelijk moet ieder zich verzoenen met waar hij vandaan komt, zijn ouders. Dan valt er zoveel ruis af, over identiteit, ras en kleur.'

In ieders oorsprong zitten tegenstellingen. 'Ik heb mijn leven te danken aan barmhartigheid en tirannie. Dat is er dus allebei. Zonder de slavernij was mijn leven er niet geweest. Ook de barmhartigheid, de mensen die

mijn Duitse grootouders aan papieren hebben geholpen, of de mensen die hebben gestreden voor de afschaffing van de slavernij. Zowel de wreedheid als de zachtheid hebben ertoe geleid dat ik er ben. Dat geldt ook voor de samenleving. Het is er allebei en daar worden we aan herinnerd af en toe. Door uit te leggen geef je mensen inzicht en context en snappen ze verhoudingen en hoe die tot stand komen.'

'Zachtheid betekent niet dat je alleen maar aardige dingen zegt of niemand wilt kwetsen, juist niet, want dan is het lui. Maar gewoon zuurstof, adem in de samenleving. Daarom is humor ook zo lekker, humor kan ontladen waardoor je bij een bepaalde zachtheid komt.'